

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора Данкевича Віталія Євгеновича на дисертаційну роботу Коморної Оксани Михайлівни на тему: “Організаційно-економічні засади розвитку ринку екосистемних послуг лісового господарства”, подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Поліського національного університету на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 “Економіка”, галузь знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”.

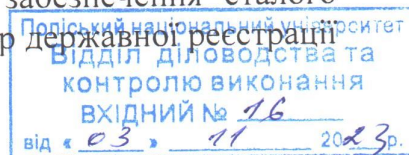
Актуальність теми дисертації, її зв’язок з науковими програмами, планами, темами

У звіті ООН Millennium Ecosystem Assessment (2005) обґрунтовано, що за останні сорок років внаслідок антропогенного втручання деградувало 60 відсотків від видів послуг, які надають екосистеми – основа існування і розвитку цивілізації. Понад 2 мільярди гектарів деградованих та знеліснених земель планети втратили спроможність приносити користь людям та іншим видам, а їх відновлення є одним з глобальних пріоритетів.

За останні десятиліття у результаті збезліснення площа світових лісів значно скоротилася. Глобальне збезліснення і деградація лісів є причиною викидів значної кількості двоокису вуглецю, відповідно на глобальному рівні зростає консенсус щодо необхідності більш ефективного захисту лісів шляхом обліку їх вигод і створення механізмів для оплати їх результатів. Такі глобальні зміни в умовах зростаючих екологічних порушень вимагають адаптивних підходів до управління лісами, динамічного лісокультурного підходу.

В умовах практичної відсутності попиту і відповідно плати за підтримувальні та регульовальні екосистемні заходи лісового господарства, економічні показники розвитку ринку екосистемних функцій лісового господарства сьогодні залежать від сировинних функцій. Відповідно все більш актуальними стають підходи до формування організаційно-економічного механізму розвитку ринку екосистемних послуг лісового господарства, а також необхідність удосконалення методичного підходу до оцінювання ефективності виробництва екосистемних послуг лісового господарства.

Дисертаційна робота Коморної Оксани Михайлівни є результатом виконаних автором наукових досліджень відповідно до планів науково-дослідних робіт Поліського національного університету за темами: «Організаційні засади управління екосистемними послугами в галузі лісового господарства» (номер державної реєстрації 0119U102209; 2019-2021), «Формування стійких лісових і паркових насаджень в умовах еколого-кліматичних змін» (номер державної реєстрації 0119U103027; 2019-2023) та «Організаційно-економічні засади забезпечення сталого розвитку Північно-Західного регіону України» (номер державної реєстрації

0121U109310; 2021-2025), у межах яких автором обґрунтовано теоретико-методичні засади та розроблено практичні рекомендації щодо організаційно-економічного забезпечення розвитку ринку екосистемних послуг лісового господарства.

Вищезазначене обумовлює необхідність формування теоретико-методичного обґрунтування та розробки науково-методичних положень організаційно-економічного забезпечення розвитку ринку екосистемних послуг лісового господарства, що підтверджує актуальність теми дослідження. Відповідно, проблема, яка досліджується в дисертаційній роботі Коморної Оксани Михайлівни є актуальною й має важливе теоретико-методичне й практичне значення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність

Автором за результатами аналізу теорії екосистемних послуг та різних підходів зарубіжних і вітчизняних авторів до визначення поняття «екосистемні послуги» визначено змістовну сутність поняття «екосистемні послуги лісового господарства» як сукупність благ, які отримує суспільство від реалізації екосистемних функцій лісового господарства, що формуються внаслідок лісогосподарської діяльності та використання природних властивостей лісових екосистем.

Обґрунтованими є концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму розвитку ринку екосистемних послуг лісового господарства, що базуються на системному і процесно-функціональному підходах та передбачають систематизацію принципів, функцій та елементів цього механізму у межах чотирьох взаємопов'язаних блоків: інституціонального, аналітичного, забезпечувального та результативного.

Заслугове на увагу удосконалена автором класифікація екосистемних послуг лісового господарства, яка ґрунтується на їх розподілі за функціональними ознаками на чотири основні групи: сировинні, регульовальні, рекреаційні, підтримувальні, та, на відміну від існуючих, дає можливість зрозуміти економічну цінність функцій лісових екосистем та розробити ефективні заходи щодо управління екосистемними послугами лісового господарства з урахуванням їх різновидів.

Обґрунтованість висунутих аспірантом наукових положень підкріплюється глибоким аналізом та узагальненням теоретичного та практичного досвіду, залученими і опрацьованими офіційними статистичними матеріалами і літературними джерелами з фахових питань та використанням отриманих результатів в практичній діяльності установ та організацій з розвитку ринку екосистемних послуг лісового господарства.

Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертації, є достатньою мірою обґрунтованими, логічними і послідовними.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, забезпечена знанням і творчим використанням наукової методології та застосуванням сучасних методів проведення досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання розвитку теоретико-методологічних засад, методичних і науково-практичних рекомендацій щодо формування організаційно-економічних засад розвитку ринку екосистемних послуг лісового господарства. Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційного дослідження є такі:

удосконалено:

- методичний підхід до оцінювання ефективності надання екосистемних послуг лісового господарства, який передбачає застосування інтегрального індексу та системи показників, що базуються на ринковій вартості основних компонентів екосистемних послуг, та дають можливість враховувати рівень використання потенціалу лісових екосистем;

- науково-методичній інструментарій стратегічного планування розвитку ринку екосистемних послуг лісового господарства, який, на відміну від усталеного, передбачає застосування адаптивних стратегій залежно від сценарію розвитку ринку екосистемних послуг у відповідності до рівня ефективності надання цих послуг;

набули подальшого розвитку:

- змістовне тлумачення поняття «екосистемні послуги лісового господарства» як сукупність благ, які отримує суспільство від реалізації екосистемних функцій лісового господарства, що формуються внаслідок лісогосподарської діяльності та використання природних властивостей лісових екосистем;

- науково-методичні засади функціонування системи платежів за екосистемні послуги лісового господарства, які дають можливість через компенсаційний інструментарій (сертифікат на поглинання) запровадити нові форми платежів та фінансові схеми взаємовідносин продавців і покупців екосистемних послуг.

За темою дисертації опубліковано 17 наукових праць загальним обсягом 6,5 ум. друк. арк. (автору належить 5,3 ум. друк. арк.), з них 8 праць, в яких опубліковано основні результати дослідження, у т.ч. 1 стаття у періодичному науковому виданні, проіндексованому у базах даних Web of Science Core Collection, 7 – у наукових фахових виданнях України та 9 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Практичне значення здобутих результатів полягає в тому, що розроблені теоретико-методичні та прикладні положення логічно доведено до рівня конкретних пропозицій, можливих для впровадження в науку і

практику системи управління лісовим господарством. Деякі з них можуть бути використані для розробки заходів із стимулювання ефективності надання та реалізації послуг лісових екосистем.

Результати досліджень автора щодо оцінювання ефективності надання екосистемних послуг у лісовому господарстві використано Державним агентством лісових ресурсів України при розробці пропозицій до проекту Державної стратегії управління лісами України до 2035 року (довідка від 26.01.2023). Науково-методичні підходи та рекомендації автора щодо функціонування ринку екосистемних послуг в системі фінансового забезпечення лісового господарства були використані у діяльності Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства при підготовці пропозицій до низки нормативно-правових актів (довідка від 23.08.2019 № 01-3/582), Чернігівського обласного управління лісового та мисливського господарства при підготовці пропозицій до низки нормативно-правових актів (довідка від 28.08.2022 № 01-3/431). Низку науково-методичних рекомендацій автора щодо стратегічного планування розвитку ринку екосистемних послуг лісового господарства прийнято до впровадження в діяльності лісогосподарських підприємств: ДП «Житомирське лісове господарство» (довідка від 27.02.2019 № 149), ДП «Коростишівське лісове господарство» (довідка від 05.03.2019 № 240) та Філії «Баранівське лісомисливське господарство» ДП «Ліси України» (довідка від 24.02.2023 № 105) під час реалізації заходів щодо підвищення ефективності використання екосистемних функцій лісового господарства.

Теоретичні аспекти дисертації використано у навчальному процесі Поліського національного університету під час підготовки лекційних курсів та розроблення навчально-методичних рекомендацій для проведення практичних занять з таких дисциплін: «Стратегія підприємств», «Економіка підприємств» та «Економіка природокористування» (довідка від 08.03.2023 № 331/01-17).

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертаційного дослідження Коморної О. М. засвідчив їхню повну ідентичність в частині формулювання мети, об'єкта, предмета, завдань, положень новизни, висновків до розділів, загальних висновків. Загалом зміст анотації відтворює інформацію про методологію дослідження, способи аргументації положень, основні ідеї тексту дисертації, що викладені стисло.

Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені відповідно до вимог чинного законодавства України.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Коморної Оксани Михайлівни за рівнем наукової новизни, змістом, логікою викладеного матеріалу, узагальненнями, висновками та

пропозиціями є завершеним науковим дослідженням та відповідає спеціальності 051 “Економіка”, галузь знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”.

Робота написана державною (офіційною) мовою із дотриманням наукового стилю та використанням у дослідженні спеціальної термінології. За своєю структурою та оформленням дисертація відповідає вимогам МОН України. Виклад матеріалу загалом подається обґрунтовано, розділи дисертації пов’язані між собою, висновки і пропозиції впливають зі змісту дисертації та отриманих здобувачем результатів. Авторські методичні положення і наукові розробки, пропозиції та рекомендації, наведені в роботі, деталізовані дисертантом і переважно доведені ним до можливості практичного застосування.

Таким чином, тема дослідження, його мета, предмет і об’єкт, перелік поставлених та вирішених завдань, положення наукової новизни, запропоновані автором загальні висновки, обсяг друкованих праць відповідають чинним нормативним вимогам щодо наукових робіт такого рівня.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Дисертація є самостійною виконаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які виставлені автором для публічного захисту. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування. Таким чином у дисертаційній роботі Коморної Оксани Михайлівни на тему “Організаційно-економічні засади розвитку ринку екосистемних послуг лісового господарства” відсутні порушення академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

1. Досліджуючи теоретико-методичні основи розвитку ринку екосистемних послуг лісового господарства необхідно детально проаналізувати вітчизняну нормативно-правову базу у цій сфері. Варто зазначити необхідність удосконалення нормативно-правового регулювання розвитку лісового господарства.

2. Зазначаючи на інституціональній нерозвиненості інфраструктури екосистемних послуг, недосконалості нормативно-правової та фінансово-економічної бази платного користування екосистемними послугами лісового господарства необхідно аргументувати, які нормативні акти потребують доопрацювання та які конкретні пропозиції автора.

3. Автору слід детально проаналізувати європейські стратегічні нормативні акти щодо питання сталого природокористування, а саме Європейську стратегію щодо біорізноманіття та Європейську зелу у догу.

4. Зазначаючи що світовий досвід налічує велику кількість різноманітних моделей, форм, типів та інструментів реалізації державно-

приватного партнерства, автору слід визначити досвід якої країни з платного користування екосистемними послугами є найбільш оптимальним для України та які переваги має відповідна модель.

5. Автором детально не відображено економічного ефекту від запровадження державно-приватного партнерства в сфері реалізації екосистемних послуг лісового господарства.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Коморної Оксани Михайлівни на тему: “Організаційно-економічні засади розвитку ринку екосистемних послуг лісового господарства” є завершеним науковим дослідженням, виконаним на вельми актуальну тему. Вона містить теоретичні та методологічні засади, розробки науково-практичних рекомендацій щодо розвитку ринку екосистемних послуг. Рівень проведених досліджень та їх практична спрямованість свідчать про наукову зрілість здобувача.

За змістом і оформленням дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12 січня 2017 року “Про затвердження вимог до оформлення дисертацій”, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 “Економіка”, галузь знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”.

Рецензент,

декан факультету права,
публічного управління та
національної безпеки
Поліського національного
університету,
д.е.н., професор

В.Є. Данкевич